

Israel-info

"Vergeten leidt tot ballingschap, herinneren is het geheim van verlossing"
(Ba'al Sjem Tov)

21 april, Jom ha Sjoa

Sjoa is het Hebreeuwse woord voor catastrofe. Het woord wordt gebruikt om de vernietiging van zes miljoen Joden te beschrijven die zijn omgekomen tijdens de Tweede Wereldoorlog tussen 1938 en 1945.

Mannen en vrouwen, jongens en meisjes, baby's, allemaal werden ze vermoord door de nazi's.

Ieder jaar op Jom ha Sjoa worden in de joodse wereld de martelaren herdacht die de naam van God heiligden in de getto's, de kampen en de gaskamers. Ze werden immers vermoord alleen om het feit dat ze Joden waren, vertegenwoordigers van het verbondsvolk.

Waarom zullen we nu nog de Sjoa herdenken? De leiding van de westerse kerken is zo langzamerhand in handen gekomen van mensen die geen herinneringen meer hebben aan de Tweede Wereldoorlog, de periode die ons met de neus op het antisemitisme heeft gedrukt. Voor jongeren gaat het geestelijk jodendom helemaal schuil achter de berichtgeving door de media over geweld dat gebruikt wordt tegen de Palestijnen. Wat het jodendom nog meer is, krijgt nauwelijks een kans, ook niet in de staat Israël.

Dan is er nog de verschuiving in geloofshouding: tegenwoordig gaat het vaak om onze persoonlijke religieuze beleving en geloof, en krijgt de vraag naar de tradities en joodse wortels geen aandacht.

Maar toch... als we ons Christenen noemen, noemen we ons naar Jezus Christus. Als we dankbaar zijn verzoenend lijden en sterven aanvaardt moeten we ook bedenken dat het gaat om jóóds lijden. Jezus heeft geleden omdat hij de wil van de Vader, vastgelegd in de Thora, wilde voorleven. Aanschouwelijk onderwijs noemen we dit. Bij de Sjoa ging het om jóóds lijden temidden van landen die zich christelijk noemden.

Hoe heeft dit kunnen gebeuren? Wij denken hierdoor: In de kerken heeft de kruisiging van Jezus en de verzoening die dit betekende voor de wereld centraal gestaan. Niet hebben we begrepen dat hiermee ook onlosmakelijk verbonden was het heiligen van Gods naam.

Wat is dat, het heiligen van Gods naam? Is dat de Naam niet ijdel gebruiken, niet vloeken bijvoorbeeld? Of is het zo te leven dat we getuigen zijn van Gods bedoeling met de wereld? Dat Gods bevrijdende kracht zichtbaar wordt, waar machten van de duisternis ongestoord hun gang denken te kunnen gaan? Dan zijn we als Christenen geroepen hier tegengas aan te geven. Hadden we dit eerder begrepen dan zou de Sjoa nooit hebben kunnen plaats vinden. In de Bergrede was Jezus immers duidelijk genoeg.

En dus moeten we de Sjoa wél herdenken, want een wereld zonder geheugen is een wereld zonder toekomst. Vergeten zou in strijd zijn met het hart van het christelijk geloof, in strijd met de verwachting van het Koninkrijk van God.

Op Jom ha Sjoa gedenken wij
met de Joden voor Uw aangezicht
Uw vermoorde en vergaste volk
tijdens de nazi-jaren.
Met schaamte belijden wij

in een traditie te staan
waarin kiemen van jodenhaat
gevoed werden en konden woekeren.
Open onze ogen voor de verschrikkingen,
die een vergeestelijkt geloof kan aanrichten.
Dat wij nooit vergeten
dat zij opstaan tot een getuigenis
temidden van de mensen.

Anne Frank en Auschwitz-overlevende Elie Wiesel verschilden slechts één jaar in leeftijd. Beiden hadden schrijftalent. Anne Frank, die bleef geloven in de goedheid van de mens, overleed in Bergen Belsen. Elie Wiesel overleefde Auschwitz en later Buchenwald, ternauwernood. Hij zette zich tot schrijven om de ellende van zich af te schrijven en de wereld wakker te schudden. Omdat hij in zijn werk opriep tot het stichten van vrede, en nergens aanzet tot wraak ontving hij de Nobelprijs voor de Vrede in 1986, waardoor hij bekendheid kreeg. Minder bekend is de literaire waarde van zijn omvangrijke werk.

Hieronder citeren we een paar fragmenten uit het boek "Nacht" van Elie Wiesel. We zouden het kunnen lezen als een vervolg op Het Achterhuis door Anne Frank.

Gij zijt mijn getuigen, is er een God buiten Mij? (Jes. 44:8)

Waarom schreef ik dit boek? Wilde ik een erfenis van woorden en herinneringen nalaten die moest helpen te voorkomen dat de geschiedenis zich zou herhalen? Of wilde ik gewoon voor het nageslacht vastleggen welke gruwelen ik als adolescent had moeten doorstaan, op een leeftijd waarop kennis van de dood en het kwaad beperkt moet blijven tot waar je in boeken op stuit? Sommige mensen zeggen dat ik het overleefde om deze tekst te schrijven. Daar ben ik niet van overtuigd. Ik weet niet hóe ik overleefde; ik was zwak en nogal verlegen; ik deed niets om te overleven. Een wonder? Zeker niet. Als de hemel voor mij een wonder zou laten gebeuren of daar überhaupt toe in staat zou zijn, waarom dan ook niet voor anderen? Achteraf moet ik toegeven dat ik niet weet of niet meer weet wat ik met mijn woorden wilde bereiken. Ik weet alleen dat zonder dit getuigenis mijn leven als schrijver – of puur mijn leven – niet zou zijn geworden wat het is: dat van een getuige die gelooft dat hij de morele plicht heeft te voorkomen dat de misdaden uit het menselijk geheugen verdwijnen, waardoor de vijand zijn laatste zege zou behalen. (*Voorwoord in Nacht*)

Zaterdag, rustdag, was de dag die was uitgekozen voor onze deportatie. De avond ervoor hadden we de traditionele vrijdagmaaltijd gegeten. We hadden de gebruikelijke zegeningen uitgesproken over het brood en de wijn en de gerechten opgegeten zonder een woord te zeggen. We voelden dat dit de laatste keer was dat we samen aan de familietafel zouden zitten. Ik bracht de nacht door met verwarde herinneringen en gedachten zonder de slaap te kunnen vatten. 's Morgens stonden we in alle vroegte op straat klaar voor vertrek. Ditmaal waren er geen Hongaarse politieagenten. Er was met de joodse raad overeengekomen dat die alles zelf zou organiseren. Ons konvooi ging in de richting van de grote synagoge. De stad leek uitgestorven. Maar achter hun ramen wachtten onze vrienden van gisteren waarschijnlijk op het moment dat ze onze huizen konden plunderen. (...)

De volgende ochtend liepen we naar het station, waar een konvooi veewagons op ons wachtte. De Hongaarse agenten gelastten ons in te stappen, tachtig personen per wagon. (...) Op het perron liepen twee officieren van de Gestapo vrolijk lachend rond; alles bij elkaar genomen

was het goed verlopen. Een lange fluittoon sneed door de lucht. De wielen knarsten. We waren onderweg (*Nacht, p.45*).

De dierbare bezittingen die we tot hier hadden meegenomen, bleven achter in de wagon, en daarmee, eindelijk, onze illusies. Om de twee meter stond een SS'er met een mitrailleur op ons gericht. Hand in hand volgden we de mensenmassa. Een SS'er kwam ons tegemoet, met een knuppel in zijn hand. Hij gaf het bevel: 'Mannen links, vrouwen rechts!' Vier woorden, rustig, onverschillig, zonder emotie uitgesproken. Vier korte, eenvoudige woorden. Toch was dat het moment dat ik van mijn moeder werd gescheiden. Ik had nauwelijks tijd om na te denken of ik voelde de druk van mijn vaders hand: we waren alleen. Een fractie van een seconde zag ik nog een glimp van mijn moeder en mijn zussen, die naar rechts liepen. Tzipora hield mijn moeders hand vast (*Nacht, p. 52*).

'Jitgadal ve jirkadasj sjme raba...Moge Gods naam geloofd en geheiligd worden...'prevelde mijn vader. Voor het eerst voelde ik woede in me opwellen. Waarom moest ik Zijn Naam heiligen? De Almachtige, Eeuwige en Verschrikkelijke Heer der Schepping zweeg, waarvoor zou ik hem dankbaar zijn? (*Nacht, p.56*)

Nooit zal ik die nacht vergeten, de eerste nacht in het kamp, die mijn leven heeft veranderd in één lange, zevenmaal vergrendelde nacht. Nooit zal ik die rook vergeten. Nooit zal ik de gezichtjes vergeten van de kinderen van wie ik de lijfjes in rookpluimen zag veranderen onder een stille, helblauwe hemel. Nooit zal ik die nachtelijke stilte vergeten die me voor eeuwig het verlangen om te leven heeft ontnomen. (*Nacht, p.57*)

Stein, ons familielid uit Antwerpen bleef ons opzoeken en zo nu en dan bracht hij een half rantsoen brood mee. 'Hier, dat is voor jou, Eliëzer.' Iedere keer dat hij kwam rolden de tranen over zijn koude wangen. Hij zei tegen mijn vader: 'Let goed op je zoon. Hij is zwak, uitgemergeld. Let goed op jezelf, pas op voor de selecties. Eet! Het maakt niet uit wat of wanneer. Eet alles wat je maar kunt vinden. De zwakken houden het hier niet lang uit...' (*Nacht, p. 68*)

'Avonds, liggend op onze brits, probeerden we soms een paar chassidische liedjes te zingen. Sommige mensen praatten over God en Zijn ondoorgrondelijke wegen, over de zonden van het joodse volk en de bevrijding die komen zou. Ik bad niet meer. Wat kon ik Job goed begrijpen! Ik twijfelde niet aan Zijn bestaan, maar ik twijfelde aan Zijn absolute rechtvaardigheid. Akiba Drumer zei: 'God stelt ons op de proef. Hij wil zien of wij in staat zijn onze lage instincten te overwinnen, de duivel in ons te doden. We mogen niet wanhopen. En als Hij ons meedogenloos kastijdt is dat het bewijs dat Hij ons des te meer liefheeft.' (*Nacht, p.68*)